

Bijlage

Georgië

Georgië is eerder aangemerkt als veilig land van herkomst met uitzondering van de gebieden die niet onder effectieve controle van de centrale autoriteiten staan, te weten de Georgische regio's Abchazië en Zuid-Ossetië. Aangezien deze regio's nauwelijks toegankelijk zijn voor buitenlandse mensenrechtenwaarnemers, is onafhankelijke berichtgeving uit deze gebieden schaars. Het is voor Abchazië en Zuid-Ossetië dan ook niet mogelijk om tot een gefundeerde beoordeling te komen. De onderstaande herbeoordeling heeft daarom alleen betrekking op die delen van het grondgebied waarover de Georgische autoriteiten effectieve controle uitoefenen.

**Directoraat-Generaal
Migratie**
Directie Migratiebeleid
Asiel, Opvang en Terugkeer

Datum
11 mei 2023

Ons kenmerk
4628294

Deze herbeoordeling is uitgevoerd op basis van de volgende bronnen:

- Amnesty International
- Europese Commissie
- European Union Asylum Agency (EUAA)
- Freedom House
- Human Rights Center
- Human Rights Watch
- The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA)
- Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides (OFPRA)
- Reporters Without Borders - World Press Index
- US Department of State
- World Justice Project - Rule of Law Index

Er zijn geen (actuele) rapportages gevonden van de UNHCR en Raad van Europa welke bruikbaar waren voor deze herbeoordeling.

Georgië maakte een langdurige politieke crisis door in 2021 en 2022. De invasie van Rusland in Oekraïne heeft de geopolitieke verhoudingen op scherp gezet, maar ook kansen gecreëerd voor de uitbreiding van de Europese Unie richting het oosten met de officiële aanvraag tot EU-lidmaatschap door Oekraïne in februari en Moldavië en Georgië in maart 2022. In juni 2022 heeft de Europese Commissie Hierna: EC uitgedragen dat Georgië perspectief moet krijgen om kandidaat-lidstaat van de EU te worden. Hieraan stelt de EC echter als voorwaarde dat Georgië op 12 prioritaire onderwerpen verbeteringen aanbrengt, waaronder op het gebied van democratisch bestuur, justitiële hervorming en eerbiediging van de mensenrechten¹. In reactie hierop publiceerde de Georgische regering in juli 2022 een actieplan met maatregelen om te voldoen aan de eisen die zijn gesteld door de EC.² Meerdere werkgroepen zijn in het leven geroepen om de maatregelen te implementeren, maar dit proces wordt belemmerd door politieke spanningen en een gebrek aan samenwerking tussen de verschillende Georgische politieke partijen.³

¹ Europese Commissie (2022) Opinion on the EU Membership Application by Georgia
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/qanda_22_3800

² Europese Commissie (2023) Commission Analytical report on Georgia's Alignment with the EU acquis https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_31_Georgia.pdf

³ Human Rights Center (2022) EU Membership Perspective and 12 Conditions for Georgia to Receive Candidate Status: What Will Be Next?
<http://hrc.ge/files/233EU%20memb.%20perspective-eng.pdf>

Op het gebied van democratisch bestuur geeft Freedom House Georgië in 2023, net als in 2022, een algemene score van 58 van de 100 punten⁴. Hiermee wordt Georgië door Freedom House gekwalificeerd als 'partly free'. De score op het gebied van 'political rights' blijft ten opzichte van 2022 ook gelijk, namelijk 22 punten uit 40. Hetzelfde geldt voor het onderdeel 'civil liberties' met 37 uit 60 punten. Met deze scores blijft Georgië stabiel gelijk aan de beoordeling in 2021. Het U.S. Department of State schrijft over de politieke situatie in Georgië dat de grondwet en de wet burgers de mogelijkheid geeft om een regering te kiezen in vrije en eerlijke periodieke verkiezingen.⁵ Daarentegen meldt U.S. Department of State ook dat verscheidene NGO's signaleren dat er slechte '*checks and balances*' zijn voor het tegengaan van corruptie binnen de overheid.⁶ Aanvullend hier op meldt Human Rights Watch dat in december 2021 het Georgische parlement de Inspectie, een onafhankelijk orgaan dat onderzoek doet naar misbruik van rechtshandhavers, heeft ontbonden.⁷ Hiervoor in de plaats wilde het parlement twee nieuwe instituten oprichten. De commissaris voor de rechten van de mens van de Raad van Europa, Dunja Mijatović, heeft als reactie hier op het Georgische parlement opgeroepen om het wetsvoorstel waarin de Inspectie wordt ontbonden te verwerpen omdat het de onafhankelijke werking van het orgaan ondermijnt.⁸ Tijdens de vorige beoordeling van Georgië uitte het U.S. Department of State haar bezorgdheid over de arrestatie van oppositieleider Nika Melia. Melia werd echter in mei 2021 reeds vrijgelaten.⁹ Tot slot meldt de EUAA dat er in 2022 geen significante conflicten of politiek geweld heeft plaatsgevonden in Georgië.¹⁰

De bescherming van het recht op vrijheid en veiligheid van de persoon is net als tijdens de vorige beoordeling van Georgië zorgelijk. Het U.S. Department of State schrijft dat er geen meldingen zijn waarbij de overheid onwettige moorden heeft gepleegd of verantwoordelijk wordt gehouden voor verdwijningen.¹¹ Uit het rapport van de Georgische Ombudsman over 2021 blijkt dat er verschillende meldingen zijn gedaan waarbij politieagenten zich schuldig hebben gemaakt aan marteling en/of andere wrede, inhumane en denigrerende behandelingen of straffen. Echter, de openbaar aanklager weigerde deze zaken te onderzoeken, schijnbaar als poging om misdaden van overheidsfunctionarissen in de doofpot te stoppen.¹²

⁴ Freedom House (2023) Freedom in the World 2023 - Georgia
<https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2023>

⁵ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Georgia
<https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/georgia/>

⁶ Idem

⁷ Human Rights Watch (2023) World Report 2023 – Georgia <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/georgia>

⁸ Raad van Europa (2021) The Georgia Parliament Should Reject Draft Legislation Undermining the Independent Functioning of the State Inspector's Service
<https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-georgian-parliament-should-reject-draft-legislation-undermining-the-independent-functioning-of-the-state-inspector-s-service>

⁹ U.S. Department of State (2023) 2023 Country Reports on Human Rights Practices: Georgia <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/georgia/>

¹⁰ EUAA (2022) Country of Origin Information – Georgia
https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-08/2022_08_MDR_Georgia_Origin_EN_new.pdf

¹¹ U.S. Department of State (2023) 2023 Country Reports on Human Rights Practices: Georgia <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/georgia/>

¹² Idem

Amnesty International schrijft in haar rapport dat de vrijheid van meningsuiting in 2022 verder beperkt is. De autoriteiten hanteren een steeds agressievere retoriek en kritische journalisten hebben vaker te maken met lastercampagnes.¹³ Door de inmenging van de overheid in het werk en de toenemende bedreigingen aan het adres van journalisten, heeft Reporters Without Borders de score van Georgië in de World Press Freedom Index verlaagd. Hierbij moet wel gemeld worden dat de omvang van het probleem niet bekend is doordat misdrijven tegen journalisten niet goed worden bijgehouden, volgens de Georgische Ombudsman.¹⁴ In 2021 stond Georgië nog op plaats 60 van de 180 landen van de World Press Freedom Index, in 2022 staat Georgië op plaats 89 van de 180 landen.¹⁵ Reporters Without Borders meldt dat de inmenging van de overheid de inspanningen om de persvrijheid te verbeteren ondermijnt. Zo werd Georgië in 2021 geconfronteerd met een niet eerder zo hoog aantal fysieke aanvallen op journalisten. Reporters Without Borders meldt dat in juli 2021, onder toezicht van de veiligheidsdiensten, een menigte 50 journalisten heeft aangevallen tijdens homofobische tegendemonstraties.¹⁶ Dit beeld wordt bevestigd door de EUAA, zij schrijft dat met het in hechtenis nemen van Nika Gvaramai, eigenaar van pro-oppositie media, de Georgische regering een duidelijk voorbeeld heeft gegeven van de vermeende onderdrukking van de vrijheid van meningsuiting en politieke uiting.¹⁷ Freedom House geeft Georgië in 2022 een score van 2 uit 4 op het onderdeel 'Are there free and independent media?', dat is dezelfde score als in 2021 en 2020.¹⁸ Tot slot is één van de voorwaarden van de EC om Georgië de status als kandidaat-lidstaat te geven dat de Georgische overheid zich sterker moet inspannen om vrije, professionele, pluralistische en onafhankelijke media te garanderen.¹⁹

Voor wat betreft de vrijheid van godsdienst schrijft het U.S. Department of State in juni 2022 in haar '2021 Report on International Religious Freedom: Georgia' dat er geen significante veranderingen zijn ten opzichte van het jaar daarvoor.²⁰ De Georgische grondwet erkent gelijkheid voor iedereen, ongeacht religie, onder voorbehoud van overwegingen van openbare veiligheid of gezondheid of de rechten van anderen.²¹ De Georgisch-Orthodoxe Kerk (GOC) is onafhankelijk van de staat, maar heeft wel privileges die bij wet zijn vastgelegd. In september 2021 werden er op het internet documenten gepubliceerd waarin werd gemeld dat de Georgische veiligheidsdiensten op grote schaal religieuze leiders heimelijk in de gaten hebben gehouden. De overheid ontkende echter de legitimiteit van deze

¹³ Amnesty International (2022) Georgia 2022

<https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/georgia/report-georgia/>

¹⁴ U.S. Department of State (2023) 2023 Country Reports on Human Rights Practices:

Georgia <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/georgia/>

¹⁵ Reporters Without Border (2023) World Press Freedom Index 2022

<https://rsf.org/en/index?year=2022> en <https://rsf.org/en/country/georgia>

¹⁶ Idem

¹⁷ EUAA (2022) Country of Origin Information – Georgia

https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-08/2022_08_MDR_Georgia_Origin_EN_new.pdf

¹⁸ Freedom House (2023) Freedom in the World 2023 - Georgia

<https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2023>

¹⁹ Europese Commissie (2022) Opinion on the EU Membership Application by Georgia

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/qanda_22_3800

²⁰ U.S. Department of State (2022) 2021 Report on International Religious Freedom:

Georgia <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/georgia/>

²¹ Idem

documenten.²² Volgens de NGO Tolerance and Diversity Institute worden vooral de rechten van Jehova's getuigen en moslims geschonden.²³

Freedom House meldt dat Georgië in 2022 een 7 uit 12 scoort op het onderdeel '*Associational and Organizational Rights*'. Dat is dezelfde score als in 2021 en 2020.²⁴ In maart 2023 heeft de Georgische regering, na grootschalige protestbetogingen, een wetsvoorstel ingetrokken waarin werd bepaald dat NGO's die meer dan 20% van hun financiering uit het buitenland ontvangen, zouden moeten worden aangemerkt als 'buitenlands agent'.²⁵ Verder meldt het U.S. Department of State dat op het gebied van vrijheid van vereniging, de grondwet en wetten het mogelijk maken om in vrijheid vreedzaam samen te komen, maar dat de overheid deze wetten niet altijd respecteert.²⁶ Dit wordt onderschreven door de OFPRA, zij melden dat het regelmatig voorkomt dat de politie tijdens demonstraties geweld gebruikt of mensen slecht behandelt bij een arrestatie.²⁷

Op het gebied van discriminatie en vervolging door derden schrijft het U.S. Department of State dat de wet discriminatie op basis van ras, gender, huidskleur, taal, nationaliteit en etniciteit verbiedt.²⁸ Echter, de Ombudsman signaleert dat de staat te weinig doet om haatzaaiing en discriminatoire uitspraken over kwetsbare groepen door overheidsfunctionarissen aan te pakken.²⁹ Verder meldt ILGA Europe dat Georgië in 2022 slechter scoort op haar Rainbow Europe index ten opzichte van 2020 en 2021.³⁰ Aanvullend hierop schrijft Human Rights Watch dat LHBTI's aanhoudend te maken hebben met intimidatie, discriminatie en geweld.³¹ Ten opzichte van de vorige beoordeling is dit beeld niet gewijzigd.

De geraadpleegde bronnen laten zien dat Georgië in 2022 op de Rule of Law Index van het World Justice Project op dezelfde plaats staat op de wereldranglijst als in 2021, namelijk 49ste van de 140 landen.³² De indexscore van Georgië is wel licht gedaald van 0.61 uit 1.0 in 2021 naar 0.60 uit 1.0 in 2022. Op de Rule of Law index van Freedom House scoort Georgië in 2022 8 punten uit 16, dit aantal is even hoog als in 2020 en 2021.³³ Op basis van deze indexscores scoort Georgië

²² Idem

²³ Idem

²⁴ Freedom House (2023) Freedom in the World 2023 - Georgia

<https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2023>

²⁵ Radio Free Europe Radio Liberty (2023) Georgian Parliament Revokes Controversial 'Foreign Agents' Bill That Sparked Protests <https://www.rferl.org/a/georgia-parliament-revoke-foreign-agents-bill/32311614.html>

²⁶ U.S. Department of State (2023) 2023 Country Reports on Human Rights Practices: Georgia <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/georgia/>

²⁷ OFPRA (2022) Géorgie: Pratiques Illégales de la Police https://coi.euaa.europa.eu/administration/france/PLib/2208_GEO_Pratiques_ill_gales_de_la_police_155253_web.pdf

²⁸ Idem

²⁹ Idem

³⁰ ILGA Europe (2022) Rainbow Europe Index <http://www.rainbow-europe.org/#8634/0/0>

³¹ Human Rights Watch (2023) World Report 2023 – Georgia <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/georgia>

³² World Justice Project (2022) Rule of Law Index <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2022/Georgia>

³³ Freedom House (2023) Freedom in the World – Rule of Law index <https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2022>

op het gebied van toegang tot onafhankelijk onderzoek, toegang tot een onafhankelijke rechterlijke macht en toegang tot rechtsmiddelen stabiel ten opzichte van de eerdere beoordeling in 2021. Het U.S. Department of State meldt dat in 2022 de Georgische Ombudsman is gemarginaliseerd door de regerende partij.³⁴ Dit veronderstelt een achteruitgang op het gebied van toegang tot onafhankelijk onderzoek. De toegang tot een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke macht is verankerd als recht in de grondwet, maar het U.S. Department of State uit haar zorgen over het toewijzen van civiele rechters aan speciale zaken enkel op basis van hun loyaliteit, aan bepaalde invloedrijke rechters, en over de transparantie van uitspraken.³⁵ De EC heeft in haar statement van juni 2022 over de mogelijke toekomstige status van Georgië als kandidaat-lidstaat onder meer geschreven dat een voorwaarde is dat Georgië zorgt voor een onafhankelijk, verantwoordelijk en onpartijdig judicieel systeem, in de gehele juridische keten.³⁶ Amnesty International meldt in haar rapport dat zij zich zorgen maakt over de invloed van de overheid op het juridische systeem.³⁷ In vergelijking tot de beoordeling van Georgië in 2021 laten deze bronnen geen wezenlijk ander beeld zien wat betreft de toegang tot een onafhankelijke rechterlijke macht. Tot slot hebben arrestanten volgens de wet recht op onmiddellijke toegang tot een advocaat van zijn of haar keus als zij worden gearresteerd, ook hebben zij het recht om in de afwezigheid van een advocaat te weigeren een verklaring af te leggen.³⁸ De Georgische Ombudsman meldt dat arrestanten niet altijd worden gewezen op hun rechten.³⁹

Conclusie

De situatie in Georgië is ten opzichte van de vorige beoordeling vrijwel stabiel gebleven. De dalende trend die Georgië in de vorige beoordeling liet zien op het gebied van democratisch bestuur is in 2021 en 2022 tot een halt gekomen. Er kan wel van een achteruitgang gesproken worden als het gaat om vrijheid van meningsuiting. Dit blijkt onder meer uit de slechtere score op de World Press Freedom Index van Georgië. De EC heeft dan ook als voorwaarde voor de kandidaat-lidstaat status van Georgië gesteld dat zij zich sterker moet inspannen om vrije, professionele, pluralistische en onafhankelijke media te garanderen. De aanwijzing van Georgië als veilig land van herkomst, met uitzondering van de gebieden die niet onder de effectieve controle van de centrale autoriteiten staan, en met uitzondering van LHBTI's, wordt voortgezet.

Marokko

Deze herbeoordeling is uitgevoerd op basis van de volgende bronnen:

³⁴ U.S. Department of State (2022) 2021 Report on International Religious Freedom: Georgia <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/georgia/>

³⁵ U.S. Department of State (2023) 2023 Country Reports on Human Rights Practices: Georgia <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/georgia/>

³⁶ Europese Commissie (2022) Opinion on the EU Membership Application by Georgia https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/qanda_22_3800

³⁷ Amnesty International (2022) Amnesty International Report 2021/2022 – The State of the World's Human Rights <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/03/WEBPOL1048702022ENGLISH.pdf>

³⁸ U.S. Department of State (2023) 2023 Country Reports on Human Rights Practices: Georgia <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/georgia/>

³⁹ Idem

- Amnesty International
- Eci.net
- Europese Commissie
- Freedom House
- The HARMONIZATION NOW Dynamic, CEDAW – UN
- Human Rights Watch
- HRC – UN Human Rights Council
- Reporters without borders (RSF); World Press Freedom index
- US State Department
- World Justice Project: Rule of Law Index

Er zijn geen (actuele) rapportages gevonden van het EUAA, de UNHCR, de Raad van Europa of andere lidstaten welke bruikbaar waren voor deze herbeoordeling.

Na verkiezingen in september 2021 werd een nieuwe, monarchie gezinde regering geïnstalleerd. Freedom House geeft Marokko een algemene score van 37 uit 100 punten, dezelfde score als in 2021 en 2020. Daarmee blijft de status gekwalificeerd als 'partly free'. Ten aanzien van 'political rights' geeft Freedom House een score van 13 uit 40, eveneens dezelfde score als in 2022 en 2021⁴⁰. Ook uit overig geraadpleegde bronnen kunnen geen aanmerkelijke wijzigingen op het gebied van democratisch bestuur worden opgemaakt.

Ten aanzien van de bescherming van het recht op vrijheid en veiligheid van de persoon geldt dat foltering en andere vormen van onmenselijke behandeling in Marokko bij wet zijn verboden. De geraadpleegde bron benoemt desondanks enkele incidenten waarbij signalen hierover wel werden ontvangen door NGO's en het Marokkaans Openbaar Ministerie⁴¹. Hierbij was bijvoorbeeld sprake van beschuldigingen van excessief geweld waarvoor de beschuldigten werden onderzocht.

Eveneens worden klachten beschreven over de houding ten opzichte van Sahrawi activisten, van veiligheidsfunctionarissen en autoriteiten, die werden beschuldigd van het afnemen van bekentenissen onder dwang of foltering⁴² of de inzet van excessief (seksueel) geweld⁴³.

Op het gebied van burgerlijke vrijheden geeft Freedom House een score van 24 uit 60 in 2021, 2022 en 2023⁴⁰.

De vrijheid van meningsuiting is geborgd in grondwet en regelgeving, maar de autoriteiten kunnen controlerend optreden over nationale media en het maatschappelijk middenveld. In de World Press Freedom Index zakte Marokko van de 133ste plaats in 2020 naar de 136ste in 2021 en 135ste van 180 plaatsen in 2022⁴⁴. Bij Freedom House scoort Marokko een 1 uit 4 op het onderdeel vrije en onafhankelijke media, dezelfde score als in 2021, waarbij 1 de slechtste score is⁴⁰. Toegelicht in de geraadpleegde bronnen wordt dat journalisten, bloggers en activisten die kritisch zijn op het koningshuis, het standpunt ten aanzien van de westelijke Sahara of de islam met strafrechtelijke vervolging en veroordeling te maken kunnen krijgen, dan wel met intimidatie, lastercampagnes, financiële straffen of beperkingen in bijvoorbeeld de vorm van opschorting van het gebruikte medium^{41 43}. Uit de geraadpleegde bronnen blijken voorbeelden van activisten die

⁴⁰ <https://freedomhouse.org/country/morocco/freedom-world/2022>

⁴¹ [Morocco - United States Department of State](#)

⁴² <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/morocco-and-western-sahara>

⁴³ Amnesty International jaarrapportage 2022 <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/morocco-and-western-sahara/report-morocco-and-western-sahara/>

⁴⁴ <https://rsf.org/en/ranking>

met hun activiteiten gerelateerd aan bovengenoemde onderwerpen, de negatieve aandacht van de autoriteiten trokken en vervolgens met strafrechtelijke vervolging en veroordeling te maken kregen^{40 41 42}. Op het gebied van de vrijheid van meningsuiting in Marokko kan niet worden geconcludeerd dat er sinds voorgaande herbeoordeling sprake is van achter- of vooruitgang.

Uit de geraadpleegde bron kan niet tot aanmerkelijke wijzigingen ten aanzien van de vrijheid van godsdienst worden geconcludeerd⁴⁵.

Op het gebied van de vrijheid van vereniging kent Freedom House Marokko in het rapport van 2022 een score van 5 uit 12 toe op het onderdeel 'Associational and Organizational Rights'⁴⁰. Dat is dezelfde score als in het rapport van 2021. Demonstraties kunnen worden toegestaan wanneer toestemming bij de autoriteiten is aangevraagd. Vergunningen voor demonstraties in de Westelijke Sahara worden zelden toegekend. NGO's melden signalen dat de autoriteiten administratieve achterstanden en andere methodes inzetten om ongewenste vereniging te ontmoedigen. Op demonstraties die zonder toestemming alsnog werden gehouden, werd door veiligheidstroepen niet wezenlijk anders gereageerd dan op demonstraties waar officieel toestemming voor werd gegeven⁴¹.

Uit de voorgaande herbeoordeling van 2021 bleek dat de vrijheid van vereniging beperkt is, in het bijzonder voor Hirak Rif-activisten en journalisten die over de situatie aldaar schrijven. Ook uit de nu geraadpleegde bronnen kan worden opgemaakt dat deze vrijheid onder druk staat voor bijvoorbeeld Sahrawi mensenrechten activisten, die te maken konden krijgen met intimidatie en arrestaties⁴⁶.

Ten aanzien van de bescherming tegen discriminatie en vervolging door derden geldt dat op seksuele activiteiten tussen gelijke seksen strafvervolging kan staan en een maximum van drie jaar detentie bij veroordeling. Het bestaande beeld ten aanzien van LHBTI wordt daarmee bevestigd door de geraadpleegde bronnen^{40 41 47}.

(Huiselijk) geweld tegen vrouwen is bij wet verboden, hoewel sociale druk en terughoudende actie van politie vrouwen ervan kunnen weerhouden zich te melden. Alleenstaande moeders kunnen blijkens de geraadpleegde bronnen met sociale stigma's en discriminatie te maken krijgen⁴⁸, gevoed door de algemene wetgeving over seksuele relaties buiten het huwelijk⁴⁹. De betreffende kinderen kunnen niet hun vaders naam aannemen of zich op andere rechten met betrekking tot de biologische vader beroepen, zoals alimentatie, en gerapporteerd wordt over incidenten waarin identificerende documenten niet aan kinderen werden gegeven omdat de ouders ongehuwd waren⁴⁹.

Monitorende activiteiten en bezoeken van mensenrechtenorganisaties zijn mogelijk, hoewel de houding van de autoriteiten varieert al naar gelang de politieke oriëntatie van de organisatie en gevoeligheid van de onderzochte kwesties. Dat bevestigt het bestaande beeld ten aanzien van de toegang tot onafhankelijk onderzoek.

⁴⁵ [2021 Report on International Religious Freedom - United States Department of State](#)

⁴⁶ [2021 EU Annual Human Rights and Democracy Country Report.pdf \(europa.eu\)](#)

⁴⁷ Amnesty International jaarrapportage 2021 <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/morocco-and-western-sahara/report-morocco-and-western-sahara/>

⁴⁸ [G2261365.pdf \(ecoi.net\)](#)

⁴⁹ https://www.ecoi.net/en/file/local/2074222/INT_CEDAW_CSS_MAR_48466_E.docx

Rechterlijke onafhankelijkheid en onpartijdigheid worden beïnvloed door corruptie en buitengerechtelijke invloeden. De koning benoemt onder meer de voorzitter van de hoogste rechtbank. De geraadpleegde bron benoemt dat zaken waarin Islam in relatie tot politieke en nationale veiligheid, de monarchie en westelijke Sahara centraal staan, gepolitiseerd lijken te zijn⁴¹. Marokko staat op de 94ste plaats in *Rule of Law Index 2022* van het World Justice Project⁵⁰. Op de Rule of Law index van Freedom House behield Marokko in 2020, 2021 en 2022 een plek van 5 uit maximaal 16⁴⁰. Daarmee was er geen sprake van aanmerkelijke wijzigingen op dit gebied.

Conclusie

Bij de aanmerking van Marokko als veilig land van herkomst in 2016 werden LHBTI uitgezonderd en werd verhoogde aandacht gegeven bij personen die met strafrechtelijke vervolging te maken krijgen.

Bij de herbeoordeling van Marokko in 2020 werden Hirak Rif-activisten en journalisten die verslag deden over de situatie in het Rifgebergte en de demonstraties daar, eveneens uitgezonderd van de aanwijzing van veilig land van herkomst. Bij de herbeoordeling van 2021 werd deze uitzonderingscategorie verruimd naar (online) journalisten en (mensenrechten)activisten, die kritiek uitoefenen op de Islam, het koningshuis en/of de Marokkaanse regering - onder meer vanwege het officiële standpunt van de regering betreffende de Westelijke Sahara. Zoals aangekondigd in de Kamerbrief van 25 mei 2022⁵¹ is, naar aanleiding van een Afdelingsuitspraak van 5 april 2022, toen besloten het gebruik van het begrip 'verhoogde aandacht' niet langer te hanteren binnen het veilige landenbeleid en de groepen waarvoor op dat moment verhoogde aandacht gold uit te zonderen van de aanwijzing. Sindsdien vormen personen die met strafrechtelijke vervolging te maken krijgen een uitzonderingsgroep. Voorheen ging verhoogde aandacht uit naar individuele gevallen, met name in het geval van personen die te maken krijgen met strafrechtelijke vervolging. Ter verduidelijking merk ik op dat deze uitzonderingsgroep oorspronkelijk in het beleid is opgenomen, omdat het systeem van rechtsmiddelen in Marokko wettelijke waarborgen biedt tegen schendingen van de rechten en vrijheden, maar deze niet altijd ten volle worden nageleefd. Het gaat hier dus niet om iedere persoon die een strafbaar feit heeft gepleegd of daarvan wordt verdacht, maar om personen die met strafvervolging te maken krijgen en die concreet aannemelijk kunnen maken dat voornoemde waarborgen in hun individuele geval niet worden geboden.

Er is geen sprake van aanmerkelijke wijzigingen of achteruitgang bij een van de onderzochte criteria. Het bestaande beeld wordt door de geraadpleegde bronnen voornamelijk bevestigd, ook ten aanzien van de positie van de verschillende uitzonderingsgroepen. De aanwijzing van Marokko als veilig land van herkomst zal daarom worden voortgezet, eveneens met voortzetting van de genoemde uitzonderingscategorieën.

Tunesië

Deze herbeoordeling is uitgevoerd op basis van de volgende bronnen.

- Amnesty International
- Europese Commissie
- France24
- Freedom House
- Human Rights Watch

⁵⁰ <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2022>

⁵¹ Kamerstukken 2021-2022, kamerstuk 19637, nr. 2894

- Middle East Monitor
- Mo Ibrahim Foundation
- NRC
- OHCHR; UN Office of the High Commissioner for Human Rights
- Reporters Without Borders (RSF) - World Press Freedom Index
- Reuters
- Rule of Law Index
- The New Arab
- US Department of State

Er zijn geen (actuele) rapportages gevonden van de EUAA, de UNHCR, de Raad van Europa of informatie van andere lidstaten welke bruikbaar waren voor deze herbeoordeling.

Vlak na de herbeoordeling van Tunesië als veilig land van herkomst in mei 2021 vonden er ingrijpende gebeurtenissen plaats in Tunesië. De toenmalige Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid heeft hierop het ministerie van Buitenlandse Zaken gevraagd om voor die specifieke ontwikkelingen een kort thematisch ambtsbericht (KAB) op te stellen. Naar aanleiding van de informatie uit het KAB en de eerdere herbeoordeling is bezien of de aanwijzing kon worden voortgezet. Over de voortzetting van de aanwijzing van Tunesië als veilig land van herkomst is de Tweede Kamer op 20 december 2021 middels een brief⁵² ingelicht.

Freedom House geeft Tunesië in 2023 een algemene score van 56 van 100 punten.⁵³ In 2022 was dat 64 en in 2021 kreeg Tunesië 71 van de 100 punten.⁵⁴ Waar Freedom House Tunesië in 2021 als 'free' classificeerde is dat sinds 2022 als 'partly free'. Daarnaast krijgt Tunesië in 2023 een score van 20 uit 40 op de dimensie 'political rights', in 2021 scoorde Tunesië hier nog 32 uit 40. In 2022 was dit 26. De score op de dimensie 'civil liberties' is in 2023 36 uit 60. In 2022 was deze score 38 en in 2021 scoorde Tunesië 39 uit 60 punten op 'civil liberties'. Het dalen van de totaalscore wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door gebeurtenissen op het vlak van 'political rights', volgens de rapportage van Freedom House over Tunesië van 2023.

Reeds ten tijde van de Kamerbrief van december 2021 had president Saïed het parlement opgeschort. Verder schrijft Freedom House over het democratisch bestuur in Tunesië in 2022 dat president Saïed eenzijdig de premier heeft vervangen en de grondwet uit 2014 heeft gewijzigd. De opkomst voor het referendum over de nieuwe grondwet was volgens Human Rights Watch laag. 30,5% van de kiesgerechtigden heeft gestemd en daarvan heeft 94,6% gestemd voor de nieuwe grondwet.⁵⁵ Volgens het U.S. Department of State komt met deze nieuwe grondwet de macht meer te liggen bij de president.⁵⁶ In de nieuwe grondwet zijn veel rechten opgenomen maar ontbreken ook de benodigde 'checks and balances' die moeten borgen dat deze rechten worden nageleefd. Verder is de

⁵² Kamerstukken II, vergaderjaar 2021 – 2022, 19 637 nr. 2811

⁵³ Freedom House (2023) Freedom in the World 2023 – Tunisia
<https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2023>

⁵⁴ Freedom House (2022) Freedom in the World 2022 – Tunisia
<https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2022>

⁵⁵ Human Rights Watch (2023), World Report 2023 – Tunisia, <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/tunisia>

⁵⁶ U.S. Department of State (2022), Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia
<https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/tunisia/>

macht van het parlement afgenomen en heeft de president verregaande macht over de rechterlijke en wetgevende macht gekregen, dit heeft gevolgen voor het democratisch bestuur in Tunesië. In december 2022 zijn er nieuwe verkiezingen gehouden. Reuters schreef in januari 2023 over de parlementaire verkiezingen dat slechts 11% van het electoraat had gestemd en dat dit het publieke ongenoegen over president Saïed's agenda en zijn toe-eigening van de macht duidelijk maakte.⁵⁷ Sinds 13 maart 2023 is er weer een parlement en als voorzitter is een aanhanger van Saïed gekozen. Tot slot heeft president Saïed recentelijk een decreet ondertekent waarbij de verkozen gemeentelijke raden zijn ontbonden, het is nu onduidelijk of en wanneer er weer lokale verkiezingen gehouden zullen worden. Het ontbinden van deze gemeentelijke raden treft vooral de oppositiepartij Ennahda. Hoewel er veel ontwikkelingen zijn op het gebied van democratisch bestuur en er ook een achteruitgang op dit domein te waarnemen is, kan uit de geraadpleegde bronnen niet geconcludeerd worden dat er sinds het besluit in december 2021 om de aanwijzing van Tunesië als veilig land van herkomst voort te zetten op het gebied van democratisch bestuur een aanmerkelijke achteruitgang is.

De geraadpleegde bronnen laten een beeld zien waarin de bescherming van het recht op vrijheid en veiligheid van de persoon overeenkomt met de situatie zoals die was in december 2021. Zoals eerder beschreven is de score op de dimensie 'civil liberties' van de *Freedom in the World Index* van Freedom House over (of in 2023) 2022 een kleine achteruitgang ten opzichte van de eerdere scores. Aanvullend meldt Freedom House dat journalisten onder verhoogde druk van de overheid staan en dat ook bloggers worden aangepakt op grond van wetten inzake belediging en laster. Dit is gelijk aan de situatie ten tijde van de laatste Kamerbrief in december 2021, waarbij journalisten, activisten en politieke opposenten die kritiek uitten op de president en/of regering zijn uitgezonderd van de aanwijzing als veilig land. Dit beeld wordt onderschreven door de EU en het U.S. Department of State. Zo heeft de EU het over een versterking van bestaande problemen' die leiden tot zorgen over mensenrechtenschendingen.⁵⁸ Verder schrijft Human Rights Watch in haar World Report 2023 dat door de toe-eigening van meer macht van president Saïed het aantal reisbeperkingen is toegenomen.⁵⁹ De OHCHR meldde op 7 maart 2023 dat het bezorgd is over de recente repressies waarbij rechters, personen uit de media, het maatschappelijk middenveld, oppositieleiden en vakbondsleiders zijn veroordeeld in militaire rechtbanken op basis van nationale veiligheid en antiterrorisme wetgeving.⁶⁰ Tot slot meldt het U.S. Department of State in haar 2022 Country Report over Tunesië dat het ministerie van Binnenlandse Zaken nog steeds gebruik maakt van de S17-maatregel, die een reisbeperking betekent voor individuen aan wie een S17 is opgelegd. De overheid heeft niets gedaan met de uitspraken van de rechter in

⁵⁷ Reuters (2023) Tunisians Elect Weakened Parliament on 11% Turnout, <https://www.reuters.com/world/middle-east/polls-open-tunisian-election-with-turnout-under-scrutiny-2023-01-29/>

⁵⁸ Europese Commissie (2022) EU Annual Reports on Human Rights and Democracy in the World 2022 – Country Reports <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2021%20EU%20Annual%20Human%20Rights%20and%20Democracy%20Country%20Report.pdf>

⁵⁹ Human Rights Watch (2023), World Report 2023 – Tunisia, <https://www.ecoi.net/en/document/2085505.html>

⁶⁰ OHCHR (2023) Global Update: High Commissioner Outlines Concerns in over 40 Countries, <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2023/03/global-update-high-commissioner-outlines-concerns-over-40-countries>

2018 en 2020 dat deze maatregel geen wettelijke basis heeft.⁶¹ Ook blijkt uit verschillende nieuwsberichten dat de maatregel nog steeds wordt ingezet en opgelegd aan verschillende personen, waarbij de maatregel ook gebruikt wordt om de oppositie het zwijgen op te leggen.^{62,63}

Op het gebied van vrijheid van meningsuiting laat het geheel van bronnen eenzelfde beeld zien als bij de herbeoordeling van mei en de nadere weging in december 2021. Meldingen van intimidatie en druk op journalisten door overheidsagenten worden onderschreven door informatie van Freedom House, de Europese Commissie en de U.S. Department of State. Freedom House schrijft dat in 2021 privé discussies in zijn algemeen open en vrij gevoerd konden worden. Dit geldt echter niet voor het bespreken van onderwerpen die raken aan, of te maken hebben met, de LHBTI-gemeenschap.⁶⁴ De Europese Commissie meldt dat sinds president Saïed de macht meer naar zich heeft toegetrokken er geen grote achteruitgang te zien is op het gebied van individuele rechten maar dat reeds bestaande uitdagingen, zoals de verminderde vrijheid van meningsuiting en expressie, leiden tot grote zorgen.⁶⁵ Dit beeld wordt bevestigd door de U.S. Department of State die aangeeft dat openbare uitingen of meningen die als beledigend voor de 'openbare zeden' of het 'openbare fatsoen' worden beschouwd, als strafbare feiten worden behandeld.⁶⁶

In 2021 scoort Tunesië op de vraag '*Are there free and independent media?*', in de index van Freedom House, een score van 2 uit 4 waarbij 1 een slechte score is en 4 een goede score.⁶⁷ In het *Freedom in the World 2023* rapport schrijft Freedom House over 2022 dat in de nieuwe grondwet garanties staan voor de vrijheid van meningsuiting, expressie, informatie en publicatie, maar wel met enkele beperkingen. Deze beperkingen waren echter ook opgenomen in de grondwet van 2014. Tunesië staat in 2022 op de 94ste plaats van de World Press Freedom Index, in voorgaande jaren stond Tunesië nog 72ste, in 2020, en 73ste, in 2021.⁶⁸ Hieruit blijkt dat Tunesië beduidend slechter scoort op deze index sinds president Saïed in 2021 de macht meer naar zich heeft toegetrokken. Human Rights Watch schrijft in februari 2023 hierover dat er een significante achteruitgang te zien is in de vrijheid van expressie en vrije pers. Human Rights Watch meldt dat de autoriteiten activisten, journalisten, oppositieleden en sociale media gebruikers heeft lastig gevallen en geïntimideerd, van wie er 12 zijn

⁶¹ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

⁶² The New Arab (2023) In Tunisia, Travel Bans Are Weaponised to Silence Opposition <https://www.newarab.com/analysis/tunisia-travel-bans-are-weaponised-silence-opposition>

⁶³ Middle East Monitor (2022) Tunisia: Authorities Ban Ex-Minister From Travelling for the Eight Time <https://www.middleeastmonitor.com/20220820-tunisia-authorities-ban-ex-minister-from-travelling-for-the-eighth-time/>

⁶⁴ <https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2022>

⁶⁵ Europese Commissie (2022) EU Annual Reports on Human Rights and Democracy in the World 2022 – Country Reports <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2021%20EU%20Annual%20Human%20Rights%20and%20Democracy%20Country%20Report.pdf>

⁶⁶ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

⁶⁷ Freedom House (2022) Freedom in the World 2023 – Tunisia <https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2022>

⁶⁸ Reporters Without Borders (2023), World Press Freedom Index <https://rsf.org/en/index>

gearresteerd en zijn veroordeeld vanwege beledigende uitingen.⁶⁹ Daarnaast heeft president Saïed twee wetten per decreet ingesteld. De eerste, wet 2022-14, stelt dat personen die desinformatie verspreiden over economische activiteiten tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld kunnen worden. De tweede, wet 2022-54, stelt een maximum gevangenisstraf van 10 jaar voor personen die desinformatie verspreiden of informatie verspreiden die een gevaar voor de staat vormen.⁷⁰

Met betrekking tot de vrijheid van godsdienst in Tunesië zijn er geen wijzigingen. De U.S. Department of State schrijft in haar *2021 Report on International Religious Freedom: Tunisia* dat Christenen, Joden en personen die het Baha'i geloof aanhangen hun geloof kunnen belijden. Christenen en Baha'i ondervinden wel moeilijkheden bij het verenigen en samenkomen.⁷¹ Dit in tegenstelling tot Joodse groepen die aangaven dat zij vrijelijk hun geloof konden belijden en dat de overheid voor veiligheid zorgde en synagogen beschermde.⁷² Deze situatie is niet gewijzigd sinds de nadere weging in december 2021.

Voor wat betreft de vrijheid van vereniging meldt het U.S. Department of State over 2021 dat de Tunesische overheid soms de vrijheid van vreedzame samenkomst beperkte op basis van de publieke gezondheid en publieke orde.⁷³ In een recent statement van de U.S. Mission to the African Union staat echter dat de Verenigde Staten zich zorgen maken over de arrestatie van politieke opposenten van de Tunesische regering.⁷⁴ Daarnaast voorziet de wet in het recht van vreedzame samenkomst en in algemene zin respecteert de overheid dit ook in 2022.⁷⁵ Freedom House geeft Tunesië in 2021 een score van 8 uit 12 op het onderdeel 'Associational and Organizational Rights'; dat was een gelijke score aan 2020.⁷⁶ Freedom House kent Tunesië voor hetzelfde onderdeel in 2022 een score van 7 uit 12 toe. Dat is een lagere score dan voorgaande jaren en wordt vooral toegeschreven aan de manier waarop protesten werden onderdrukt.⁷⁷ Amnesty International onderschrijft het beschreven beeld door aan te geven dat ondanks Covid-19 maatregelen men mogelijkheden had om te protesteren. Hier werd volgens Amnesty International verschillend op gereageerd door de politie. De ene keer greep de politie niet in terwijl tijdens andere protesten de politie excessief

⁶⁹ Human Rights Watch (2023), Tunisia: Wave of Arrests Targets Critics and Opposition Figures <https://www.hrw.org/news/2023/02/24/tunisia-wave-arrests-targets-critics-and-opposition-figures>

⁷⁰ Amnesty International (2023) Tunisia 2022 <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/tunisia/report-tunisia/>

⁷¹ U.S. Department of State (2022), 2021 Report on International Religious Freedom: Tunisia <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/tunisia/>

⁷² Idem

⁷³ U.S. Department of State (2022), Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/tunisia/>

⁷⁴ U.S. Mission to the African Union (2023) Statement on Arrests of Political opponents in Tunisia <https://www.usau.usmission.gov/statement-on-arrests-of-political-opponents-in-tunisia/>

⁷⁵ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

⁷⁶ Freedom House (2022) Freedom in the World 2022 – Tunisia <https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2022>

⁷⁷ Freedom House (2023) Freedom in the World 2023 – Tunisia <https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2023>

geweld gebruikte.⁷⁸ Human Rights Watch meldt dat het in Tunesië steeds moeilijker wordt voor de oppositie om zich te verenigen, zo heeft president Saïed in maart een protestmars van de oppositiebeweging National Salvation Front verboden.⁷⁹

Verder beschrijven de geraadpleegde bronnen geen wijzigingen op het gebied van de bescherming tegen discriminatie en vervolging door derden in algemene zin. Volgens Human Rights Watch verbiedt ook de nieuwe grondwet expliciet discriminatie op basis van geslacht. In de nieuwe grondwet staat dat mannen en vrouwen gelijke rechten kennen, maar ook dat Tunesië onderdeel uitmaakt van de Islamitische Umma, oftewel wereld/gemeenschap. Dit maakt de overheid verantwoordelijk voor het realiseren van Islamitische waarden en bepalingen in wetten en beleid. Deze bepalingen en waarden kunnen volgens Human Rights Watch aangegrepen worden om sommige rechten van vrouwen in te perken op basis van religieuze voorschriften.⁸⁰ Aanvullend hierop meldt Amnesty International dat het geweld tegen vrouwen in 2021 aanhield. Echter, in oktober 2021 stond een parlements lid terecht voor seksuele intimidatie en in november 2021 werd hij veroordeeld tot een celstraf van één jaar.⁸¹ Verder signaleert Human Rights Watch in haar rapport van 2023 dat president Saïed weinig heeft gedaan om de rechten van vrouwen te verbeteren.⁸² De U.S. Department of State gaat in haar rapport over Tunesië een stap verder door te signaleren dat geweld tegen vrouwen wijdverbreid en systemisch is.⁸³

Net als in de herbeoordeling in 2021 onderschrijven de recent geraadpleegde bronnen het bestaande beeld ten aanzien van Tunesische LHBTI. LHBTI uit Tunesië zijn daarom uitgezonderd van de aanwijzing van Tunesië veilig land van herkomst.

Op het gebied van toegang tot onafhankelijk onderzoek schrijft de U.S. Department of State dat verscheidene nationale en internationale mensenrechten groepen ongestoord onderzoek hebben gedaan naar de mensenrechtensituatie in Tunesië en hier over hebben gepubliceerd. In algemene zin waren overheidsfunctionarissen meewerkend in deze onderzoeken.⁸⁴ Over 2022 kan eenzelfde beeld geschetst worden, ofschoon de meewerkende instelling van overheidsfunctionarissen was afgenomen.⁸⁵

⁷⁸ Amnesty International (2023) Tunisia 2022 <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/tunisia/report-tunisia/>

⁷⁹ Human Rights Watch (2023) In Tunisia, Ticking the Authoritarian Checklist <https://www.hrw.org/news/2023/03/13/tunisia-ticking-authoritarian-checklist>

⁸⁰ Human Rights Watch (2023) World Report 2023 – Tunisia, events of 2022 <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/tunisia>

⁸¹ Amnesty International (2021) Tunisia <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/tunisia/report-tunisia/>

⁸² Human Rights Watch (2023) World Report 2023 – Tunisia, events of 2022 <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/tunisia>

⁸³ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

⁸⁴ U.S. Department of State (2022), Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/tunisia/>

⁸⁵ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

Voor wat betreft de toegang tot een onafhankelijke rechterlijke macht en toegang tot rechtsmiddelen schrijft Freedom House in 2023, dat voordat president Saïed de macht verder naar zich toe trok in 2021, Tunesië stappen had ondernomen om onafhankelijke juridisch instituten te institutionaliseren.⁸⁶ Echter, in februari 2022 ontmantelde president Saïed het onafhankelijke Hooggerechtshof en bepaalde per decreet dat er een nieuw instituut moest komen.⁸⁷ Hoewel in de nieuwe grondwet een Hooggerechtshof en een Constitutioneel Hof zijn opgenomen, heeft de president in de nieuwe grondwet de macht gekregen om als laatste te beslissen in juridische zaken. Ook heeft de president per decreet besloten dat hij de bevoegdheid krijgt om rechters te ontslaan.⁸⁸ Het U.S. Department of State meldt dat sinds juli 2021 een toenemend aantal civiele zaken worden behandeld door militaire rechtbanken. Dit betreft voornamelijk individuen die publiekelijk kritiek uiten via sociale media op president Saïed en zijn bestuur.⁸⁹ Ook de OHCHR uitte haar zorgen over de ontwikkelingen van het judicieel systeem in Tunesië. De *UN High Commissioner for Human Rights* gaf aan dat de repressie tegen politieke opposenten en prominenten uit de media zorgelijk was.⁹⁰ Dit beeld wordt onderstreept door de signalen van Human Rights Watch die melden dat er een arrestatiegolf van prominente tegenstanders van Saïed heeft plaatsgevonden.⁹¹ Recentelijk zijn de belangrijkste oppositieleider, Rachid Ghannouchi, en tientallen andere Ennahda-leden gearresteerd en zijn politieke bijeenkomsten op de kantoren van Ennahda verboden. Ook zijn de hoofdkantoren van Ennahda en van oppositiebeweging National Salvation Front op last van de autoriteiten gesloten voor onderzoek.⁹² Het U.S. Department of State meldt verder dat de wet toegang moet bieden voor een eerlijke, openbare en onafhankelijke rechtspraak en dit in algemene zin ook doet. Beklaagden geven echter wel aan dat de autoriteiten niet consistent gerechtelijke procedures volgen en dat vanwege antiterrorisme wetgeving veel zaken achter gesloten deuren plaatsvinden.⁹³ Verder meldt de U.S. Department of State dat rechters informatie mogen achterhouden over getuigen, slachtoffers en andere informatie voor de beklaagden en zijn of haar advocaten.⁹⁴ Tot slot meldt de U.S. Department of State dat beklaagden de mogelijkheid hebben om onder bepaalde voorwaarden op kosten van de overheid toegang krijgen tot een advocaat.⁹⁵ In de Rule of Law Index 2022 staat Tunesië 71ste van de 140 landen. In vergelijking, in 2021 stond Tunesië 65ste van de 139

⁸⁶ Freedom House (2023) Freedom in the World 2023 – Tunisia

<https://freedomhouse.org/country/tunisia/freedom-world/2023>

⁸⁷ Idem

⁸⁸ Human Rights Watch (2023) World Report 2023 – Tunisia, events of 2022

<https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/tunisia>

⁸⁹ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia

[https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-
RIGHTS-REPORT.pdf](https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf)

⁹⁰ OHCHR (2023) Arrest of Perceived Political Opponents and Civil Society in Tunisia

[https://www.ohchr.org/en/press-briefing-notes/2023/02/arrest-perceived-political-
opponents-and-civil-society-tunisia](https://www.ohchr.org/en/press-briefing-notes/2023/02/arrest-perceived-political-opponents-and-civil-society-tunisia)

⁹¹ Human Rights Watch (2023) World Report 2023 – Tunisia, events of 2022

<https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/tunisia>

⁹² HRW (2023) Tunisia: Wave of Arrests Targets Critics and Opposition Figures

[https://www.hrw.org/news/2023/02/24/tunisia-wave-arrests-targets-critics-and-opposition-
figures](https://www.hrw.org/news/2023/02/24/tunisia-wave-arrests-targets-critics-and-opposition-figures)

⁹³ U.S. Department of State (2023) Country Reports on Human Rights Practices: Tunisia

[https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-
RIGHTS-REPORT.pdf](https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_TUNISIA-2022-HUMAN-
RIGHTS-REPORT.pdf)

⁹⁴ Idem

⁹⁵ Idem

landen en in 2020 56ste van de 128 landen. De indexscore die Tunesië haalde was in 2022 0,52 terwijl dit in 2021 0,53 was en in 2020 0,54, waarbij de maximale score 1,0 is.⁹⁶ In de Freedom in the World index van Freedom House scoort Tunesië in 2022 een score van 8 uit 16 terwijl dit in 2021 en 2020 9 uit 16 was.⁹⁷ Ten opzichte van de herbeoordeling in 2021 is een achteruitgang waarneembaar op het gebied van toegang tot een onafhankelijke rechterlijke macht. Gelet op de achteruitgang van de toegang tot een onafhankelijke rechterlijke macht zullen personen die te maken krijgen met strafrechtelijke vervolging worden gezien als uitzonderingsgroep. Ter verduidelijking merk ik op dat het hierbij gaat om personen die concreet aannemelijk kunnen maken dat zij met strafvervolging te maken kunnen krijgen en daarbij aannemelijk kunnen maken geen toegang te hebben tot daadwerkelijke rechtsmiddelen.

Conclusie

In december 2021 is bezien of de aanwijzing van Tunesië als veilig land van herkomst kon worden voortgezet, omdat sinds de herbeoordeling van mei 2021 er significante ontwikkelingen hadden plaatsgevonden. In december 2021 heeft de toenmalige Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid besloten om, na weging van de nieuwe situatie, de aanmerking van Tunesië als veilig land van herkomst voort te zetten, met toevoeging van journalisten, activisten en politiek opposanten die kritiek uitten op de president en/of regering als uitzonderingsgroep.

Ondanks de ontwikkelingen in Tunesië is er in vergelijking met de situatie waarover uw Kamer in december 2021 werd geïnformeerd geen sprake van een dusdanig aanmerkelijke achteruitgang dat Tunesië niet meer als veilig land van herkomst aangewezen kan worden.

Daarnaast laten de geraadpleegde bronnen een beeld zien waarin de bescherming van het recht op vrijheid en veiligheid van de persoon overeenkomt met de vorige herbeoordeling in 2021. Ook op het gebied van vrijheid van meningsuiting laat het geheel van bronnen eenzelfde beeld zien als bij de weging in december 2021. De Europese Commissie stelt bovendien dat er geen grote achteruitgang te zien is op het gebied van individuele rechten maar dat de reeds bestaande uitdagingen wel zorgelijk zijn. Verder blijkt uit de informatie die voorhanden is dat er geen sprake is van een achteruitgang van vrijheid van godsdienst en vereniging. Evenmin is er sprake van achteruitgang op het gebied van de bescherming tegen discriminatie en vervolging door derden in algemene zin. Uitzondering hierop zijn, net als in de vorige herbeoordeling, Tunesische LHBTI. Het geweld tegen vrouwen, net als ten tijde van de vorige herbeoordeling, is wijdverbreid. Verder blijkt uit de indexscores van Freedom House en het World Justice Project dat er sprake is van achteruitgang op het gebied van toegang tot een onafhankelijke rechterlijke macht. Uit de geraadpleegde bronnen blijkt namelijk dat, door de nieuwe grondwet en de vergrote macht van de president, de onafhankelijke rechterlijke macht stevig onder druk staat. Personen die met strafrechtelijke vervolging te maken krijgen worden als uitzonderingsgroep aangemerkt. Tot slot blijkt uit de geraadpleegde bronnen dat, in vergelijking tot de vorige herbeoordeling, er geen sprake is van achteruitgang op het gebied van toegang tot onafhankelijk onderzoek. Met inachtneming van de uitzonderingsgroepen, voldoet Tunesië nog steeds aan de voorwaarden die de Procedurerichtlijn stelt aan een veilig land van herkomst.

⁹⁶ World Justice Project (2022) Rule of Law Index <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2022/Tunisia/>

⁹⁷ Freedom House (2022) Freedom in the World 2022 Index <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

In Bijlage I van de Procedurerichtlijn is – kort gezegd – bepaald dat een land als veilig land van herkomst wordt beschouwd wanneer kan worden aangetoond dat er algemeen gezien en op duurzame wijze geen sprake is van vluchtelingrechtelijke vervolging, of van foltering of onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing in de zin van artikel 3 EVRM. Bij deze beoordeling wordt onder meer rekening gehouden met de mate waarin bescherming wordt geboden door:

1. De desbetreffende wetten en andere voorschriften van het betrokken land en de wijze waarop die worden toegepast;
2. De naleving van de rechten en vrijheden die zijn neergelegd in het EVRM en/of het IVBPR en/of het Anti-folterverdrag, in het bijzonder met betrekking tot het recht op leven (artikel 2 EVRM), het verbod van foltering (artikel 3 EVRM), het verbod van slavernij en dwangarbeid (artikel 4, eerste lid, EVRM) en het verbod om straf op te leggen zonder dat daaraan een wettelijke bepaling voorafgaat (artikel 7 EVRM);
3. De naleving van het non-refoulementbeginsel overeenkomstig het Verdrag van Genève;
4. De beschikbaarheid van een systeem van daadwerkelijke rechtsmiddelen tegen schendingen van voornoemde rechten en vrijheden.

Uit de herbeoordeling komt naar voren dat Tunesië in 2022 op de index van Freedom House slechter scoort voor wat betreft de algemene score dan in 2021 en 2020. Echter, deze achteruitgang in combinatie met de beschikbare informatie over Tunesië op de verschillende onderdelen betekent niet dat Tunesië niet meer voldoet aan de vereisten die de Procedurerichtlijn stelt voor het aanmerken van een land als veilig land van herkomst. In algemene zin is het niveau waarop bescherming wordt geboden nog voldoende hoog, zodat het gerechtvaardigd is om de aanwijzing van Tunesië als veilig land voort te zetten. Uitzondering hierop zijn:

- LHBTI;
- Personen die met strafrechtelijke vervolging te maken krijgen;
- Personen die een S17-maatregel opgelegd hebben gekregen; en
- Journalisten, activisten en politiek opposanten die kritiek uitten op de president en/of regering.